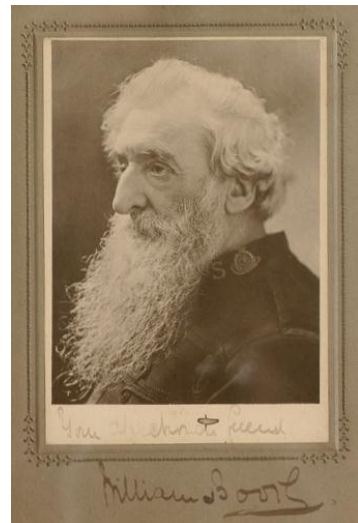

100 år sedan William Booth dog Arvet efter William Booth

Av Nils-Erik Karlsson

Strax efter klockan tio på kvällen den 20 augusti 1912 avled William Booth, Frälsningsarméns grundare och förste general. Morgonen därpå kunde tidiga morgonvandrare som passerade Frälsningsarméns Internationella Högkvarter på Queen Victoria Street i London läsa ett meddelande i ett av fönstren som sa: ”Generalen har lagt ned sitt svärd”. Därmed hade en man med osedvanliga ledaregenskaper och en av den viktorianska tidens mest särpräglade personligheter gått ur tiden, eller som frälsningssoldater hellre skulle säga: ”Han hade befordrats till härligheten.” Inom några dygn hade nyheten spritts världen över, och kondoleanser strömmade in från religiösa ledare, kungahus och statsmän.

William Booth föddes 1829 i Nottingham. Hemmet var relativt välbärgat, men när William var 13 år förändrades förhållande drastiskt. Fadern, Samuel Booth, var verksam i byggnadsbranschen men kom på obestånd, och familjen befann sig snart i hopplös fattigdom. William blev tvungen att sluta skolan och börja arbeta som lärling hos en pantlånare. När fadern strax efteråt avled blev familjens situation än värre. Försörjningsbördan kom att vila på den blott fjortonåriga William som tvingades försörja sin mor Mary och sina tre systrar. Vad den unge och känslige William nu gick igenom kom att göra starkt intryck på honom. Genom att arbeta som lärling i en pantlånebutik kom han med egna ögon att se den oerhörda fattigdom och misär som rådde i Nottingham vid den tiden. Samtidigt fick han själv känna av hur det var att vara fattig. Allt han genomlevde i de tidiga tonåren präglade honom för resten av livet. Här grundlades säkerligen hans sociala patos och stora engagemang för de fattiga och utslagna.

Faderns plötsliga död ledde till ett andligt uppvaknande hos William. Han började nu besöka en metodistkyrka. Där fann han snart andra ungdomar, och ”Wilful Will”, som han kom att kallas, blev snart deras självklare ledare. Sin andliga fostran fick han i de metodistiska klassmötena. En annan händelse, som även den kom att sätta sina spår hos honom, var när han och en kamrat hade samlat ett gäng unga pojkar från stadens fattigkvarter och fick dem med till en av stadens metodistkapell. De tilläts komma in, men genom en sidodörr och när de sedan slog sig ner på de första bänkraderna så ogillades det av församlingen. William ställde sig genast frågan: ”Har inte alla människor samma rätt att höra evangelium?”

William Booth hade naturligtvis som ung möjlighet att lyssna till flera av den tidens mest kända predikanter, men ingen av dem tycks ha gjort starkare intryck på honom än James Caughey. Caughey var en irländsk emigrant som verkade i USA som metodistpastor och helgelseförkunnare. Under 1850- och 60-talen höll han flera mycket uppmärksammade väckelsekampanjer i England som resulterade i att tusentals människor blev omvända. Han var inte särskilt känd eftersom han kom att stå i skuggan av Charles Finney och Dwight L Moody, men hans starka helgelseförkunnelse fängslade den unge William som vid den här tiden använde all sin fritid till att vara gatupredikant i staden.

Som tjugohåring flyttade William Booth till London för att finna ett arbete vilket han inte lyckades med i Nottingham. Men väl i storstaden kände han sig ensam och övergiven och allt verkade skrämmande. I veckorna arbetade han hårt, också nu som pantlånebiträde, men efterhand fick han möjlighet att tjäna som lekmannapredikant i olika metodistförsamlingar.

Det var i London som han skulle finna sin livsuppgift, och det var där han snart skulle möta sin blivande hustru, Catherine Mumford, som han gifte sig med 1855. Catherine var en klok och eftertänksam kvinna med ett skarpt intellekt. William var redan då den outtröttlige och rastlöse evangelisten som var upptagen av en enda tanke: Hur kan man nå massorna med evangelium. Dessa

två med så olika personligheter kom dock att komplettera varandra på ett utomordentligt sätt. De tycktes förutbestämda för varandra. Gemensamt hade de vikt sina liv för en enda sak, nämligen människors frälsning. Deras förebild som äkta makar kom inte överraskande att bli John och Susanna Wesley.

Teologiska studier var inte något som tilltalade den brinnande evangelisten, men Catherine övertygade honom om att en viss teologisk utbildning nog ändå var av godo. Efter en kortare tids studier vid ett pastorsseminarium blev William Booth ordinerad som pastor inom den gren av metodistkyrkan som kallades New Connexion, och under några år tjänade han som pastor i bl.a. Brighthouse och Gateshead i norra England.

Pingstdagen 1860 predikade William Booth i Gateshead. Just som han avslutar sin predikan kommer till hans stora förvåning hans hustru gående mittgången fram. William undrar vad som står på och efter att de samtalat ett ögonblick säger han ”Min kära hustru önskar säga något”, och så sätter han sig ner.

Intill denna dag hade Catherine Booth tjänat både Gud och människor i det tysta, samtidigt som hon brottades med frågan ifall kvinnor var kapabla att predika. Att kvinnor skulle predika tillhörde det otänkbara i det viktoriaiska England. Några månader tidigare hade hon dock skrivit en pamflett med titeln ”Kvinnlig prästtjänst”. Nu var det dags att sätta planerna i verket. I kvällsmötet predikade Catherine i stället för sin man och höll då en av sina mest uppmärksammade predikningar. Ämnet var ”Fylld av den helige Ande”.

Catherine Booth kom att bli banbrytare för kvinnliga predikanter och evangelister både utom och inom Frälsningsarmén. Faktum är att just de kvinnliga förkunnarna, ofta väldigt unga, kom att spela en avgörande roll i rörelsens tidiga historia, och William Booth gav dem fritt utrymme. Flera årtionden senare skulle han utbrista: ”Mina bästa män är kvinnor!”

Även om William Booth älskade sin kyrka så kom hans förhållande till den att med tiden bli ansträngt. Han ansåg att metodistkyrkan hamnat i död formalism och förlorat mycket av den glöd den hade under John Wesleys dagar. Han kände också att alltför många motarbetade honom i hans evangelisationsiver.

År 1861 höll samfundet sin årliga konferens i Liverpool och då kom den definitiva brytningen. När samfundsledningen presenterade sitt förslag om William Booths framtida tjänst, som i realiteten satte stopp för hans tjänst som resande evangelist, hördes Catherines röst från läktaren: ”Aldrig, William!” Arm i arm lämnade sedan de båda makarna konferensen utan att ha någon fast tjänst och tryggad inkomst. Men en kallelse från några sympatisörer ledde dem omgående till Cornwall för att hålla en fjortondagars kampanj. Den kom att pågå i 18 månader, och 7 000 människor blev omvända. Men Cornwall var bara en mellanlandning på vägen mot London. Storstaden och det brittiska imperiets huvudstad väntade.

Föraktet byttes mot beundran

När William och Catherine Booth anlände till London 1865 kom de till den stad som var världens politiska, ekonomiska och kulturella centrum. Här var liv och rörelse, och här fanns tänkare och författare av rang. Den industriella revolutionen hade förändrat England. Drottning Victoria regerade som bäst och England hade inflytande i världen. Och här satt Karl Marx och Charles Darwin och författade sina skrifter. Men här hade också John Wesley och metodismen utövat sitt inflytande ett århundrade tidigare, och här verkade de stora missionssällskapen inriktade på världsmision. Det var till denna metropol makarna Booth kom.

William Booth hade vid den här tiden inga som helst tankar på att nå hela världen. Han såg just då bara slummen och den bottenlösa fattigdomen i London. ”Detta är vårt folk”, förkunnade han. Han var helt inriktad på att vara de fattigas evangelist. Sin första predikan i East End höll han den 2 juli 1865 i ett tält som rests på en övergiven kväkarkyrkogård. Datumet ses som Frälsningsarméns födelsedag. Då var den nya rörelsen känd som Kristna Missionen med William Booth som superintendent. Kristna Missionen existerade fram till 1878 då den blev ”The Salvation Army” och fick sin militära form. Den förändringen ledde till en explosionsartad tillväxt i hela England, och snart spred sig denna armé till andra länder. Redan 1882, alltså bara fyra år senare, ”öppnade man eld” bland annat i Sverige, Schweiz – och Indien!

William Booth hade inga ambitioner att starta ett nytt samfund. Det viktiga för honom var att människor blev omvända och upprättade. De människor som vanns sändes till olika kyrkor, men till dessa många gånger fina och förnäma församlingar var gatans folk inte välkomna. Därför kom de tillbaka. Plötsligt stod han där med en skara nyomvända att ta hand om. Men en sak visste han. Skulle dessa nyfrälsta bli bevarade i sin tro måste de sättas i arbete, annars skulle frestelserna runt dem bli för stora. Snart insåg han också att han behövde dem.

Arbetsfältet framför andra blev området kring Whitechapel Road i östra London, en gata som var okänd för upplopp, alkoholism och prostitution. I hyrda lokaler och på gatorna fortsatte den brinnande evangelisten att predika för dessa olyckliga människor som tillbringade sin mesta tid på pubar och i varietélokaler. Och här kom han till sin rätt med sin eldiga förkunnelse. En av de kända pubarna var ”The Blind Beggar” där han ofta predikade uppkleven på en låda. Puben finns alltjämt kvar och alldeles intill står en staty av honom. Whitechapel Road och dess fortsättning Mile End Road är för övrigt den gata som löper från bankkvarteren i city genom East End hela vägen till Stratford där Londons nya Olympiastadion nu ligger. Busshållplatsen vid puben heter träffande nog ”William Booth Memorial”.

William Booth var en visionär, men inte bara det. Han hade också förmåga att genomföra sina visioner. Han hade också en profetisk klarsyn till att se och förstå vad som rörde sig i tiden. 1890 utkom hans bok ”I mörkaste England och vägen ut” där han presenterar en social reformplan för hela samhället. Titeln anspelar på den kände upptäcktsresanden Henry Moreland Stanleys bok ”I mörkaste Afrika” som kom ut samma år. Mörkret i England var lika stort som i Afrika, menade Booth. Undertiteln ”och vägen ut” är symptomatisk. Han nöjde sig aldrig med att bara se problemen, han ville även se dem lösta. Boken blev en bestseller. Redan den första månaden såldes 90 000 exemplar och under det första året 200 000.

William Booth var också en pragmatiker. Ett av hans mera kända yttranden är: ”Man kan inte predika evangelium för tomma magar.” Skulle man nå den stora massan av nödlidande människor så måste man först göra något för dem. Därför blev mottot: ”Soppa, tvål och frälsning” – och det var viktigt att de tre tingen kom just i den ordningen.

Den engelska kyrkan och vissa politiska och intellektuella kretsar såg inte med blida ögon på Frälsningsarmén som så i grunden utmanade det viktorianska samhället med dess livsstil och dubbelmoral. Lord Shaftesbury, en dåtida ledande brittisk politiker, gick så långt att han jämförde William Booth med Antikrist. Skämttidningarna förlöjligade honom med nidsbilder, och oftast avbildades han med judenäsa. Han beskyldes för att stoppa insamlade medel i egen ficka, och Booths armé betraktades allmänt som en sekt. Över hela England förföljdes man. Värst var det i början av 1880-talet. Under ett år kunde man notera inte mindre än 669 incidenter där frälsningssoldater hade blivit nerslagna och misshandlade. 251 av dem var kvinnor, och 86 personer sattes i fängelse.

Med tiden skulle dock både kyrkan och allmänhetens syn på William Booth och hans armé förändras. 1905 utnämndes han till hedersmedborgare i London, och år 1907 promoverades han till hedersdoktor vid universitetet i Oxford tillsammans med bl.a. författarna Mark Twain och Rudyard Kipling.

Kung Edward VII av England, liksom den svenske kungen Gustaf V, tog emot honom i audiens, och de amerikanska presidenterna McKinley och Roosevelt tog emot honom i Vita Huset. I USA blev han vid två tillfällen även ombedd att öppna Senatens session med bön.

Några dagar efter att William Booth avlidit den 20 augusti 1912 fördes hans kista till Clapton Congress Hall, Frälsningsarméns då största lokal i London. Där ställdes den upp och omgavs av en hedersvakt. Under fyra dagar defilerade mer än 100 000 människor förbi hans bår för att visa sin vördnad och tacksamhet. Begravningen hölls den 28 augusti i den väldiga utställningshallen Olympia, där närmare 40 000 personer var närvarande. I sann väckelseanda avslutades akten med en ”inbjudan till avfällingarna att komma tillbaka”.

Borde inte denne man ha få sitt sista vilorum i Westminster Abbey, där så många av Englands berömda män vilar? Frågan ställdes, men kyrkoledningen var negativ. I stället kom William Booth att begravas på kyrkogården Abney Park i östra London, vilket säkert var i överensstämmelse med hans egen vilja. Hans ursprungliga kallelse gällde ju de fattiga i East End, och det var bland dem han fick sin grav. På gravstenen står: William Booth, Frälsningsarméns grundare och förste general, född 1829, född av Anden 1845, befordrad till härligheten 1912.

Begravningsprocessionen till Abney Park fick nära nog karaktären av en statsbegravning. Inte mindre än 7000 frälsningssoldater och ett trettiotal musikkårer deltog i processionen. Londontrafiken stod stilla under flera timmar och butikerna hölls stängda. Aldrig tidigare hade så många människor samtidigt varit ute på Londons gator, ett rekord som först skulle överträffas när Englands förre premiärminister Winston Churchill begravdes 1965.

Vad betydde då William Booths insats för England och för världen i övrigt? När han dog hade hans armé i alla fall ”öppnat eld” i inte mindre än 58 länder, och 16 000 officerare var verksamma på fem kontinenter.

General ända till slutet

Det berättas att när William Booth år 1904 lämnade Buckingham Palace, efter att ha träffat kung Edward VII, ombads han att skriva något i den kungliga gästboken. Orden han skrev kom att bli klassiska och ofta citerade: ”En del människors passion är konst, en del människors passion är ryktbarhet, en del människors passion är guld. Min passion är själar.”

Det sammanfattar bakgrunden och drivkraften till William Booths livsverk och det han kämpade för. Kristi blod och Andens eld var alltid det centrala i förkunnelsen. Och när en journalist en gång lite hånfullt frågade honom vad som var Frälsningsarméns teologi kom svaret blixtnabbt: ”Det blödande Guds Lamm.”

När det gällde att vinna själar var William Booth outtröttlig. Han krävde mycket av sig själv, och han krävde mycket av sin omgivning. Målet var att hela världen skulle bli frälst och med stor frenesi ingöt han detta i sina soldater.

För att hålla den visionen levande krävdes det att han ständigt befann sig på resa, i England och utomlands. Han blev med tiden det brittiska samväldets mest beresta person. Resorna var långa och tröttande. USA, Japan, Australien var länder som han regelbundet besökte, likaså länderna på den europeiska kontinenten och Skandinavien. Sverige besökte han upprepade gånger mellan åren 1887 och 1911.

George Railton, en av Booths närmaste medarbetare, berättar om en av dessa resor till vårt land. Under resan som varade i tolv dagar reste William Booth mer än tre hundra mil med järnväg och höll 28 offentliga möten. Fem nätter tillbringade han på tåg i överfulla kupéer. Sovvagnar var ännu inte i bruk.

Resan började med ett stort möte i den engelska hamnstaden Hull, där generalen sedan gick ombord på ett ångfartyg för att göra den besvärliga sjöresan till Göteborg. Efter ett möte där fortsatte han med nattåg till Sundsvall. I sin dagbok berättar han själv om detta besök: ”Efter kvällsmötets slut flockade sig de kära soldaterna på perrongen och uttryckte på det sätt, sig göra lät, sin kärlek till mig och sin önskan att Gud skulle välsigna mig. Jag talade till dem några minuter. Så gavs signal till avgång, och under det att tåget långsamt gled ut från perrongen, viftade de med sina näsdukar och musikkåren spelade. Allt detta syntes mina svenska kamrater som en dröm, ty ända ditintills hade polisen inte tillåtit vare sig tal eller musik utanför våra egna lokaler.”

Den plats som mer än någon annan är förknippad med William Booths besök i Sverige är det s.k. Lägret i Södertälje, ett stort lägerområde längs kanalbankarna. Där hölls vid den tiden väldiga friluftsmöten med ibland upp till 15 000 personer närvarande. En konvoj med flaggprydda ångfartyg och med musikkårer ombord förde mängder av frälsningssoldater och andra intresserade från huvudstaden till Södertälje. ”Sjömanöver” kallades dessa utflykter. Vid ankomsten tog borgmästaren och polischefen emot på kajen, och sedan marscherade alla till Lägret. ”Generalen liknar en falk, där han står på estraden och spejar efter en själ”, skrev Dagens Nyheter i sitt reportage år 1889.

William Booth var en skarp iakttagare av allt som rörde sig i den fysiska världen. Men han visste också vad som rörde sig i den andliga världen, och han behöll sin profetiska klarsyn livet ut. När han stod på tröskeln till 1900-talet och blickade framåt så befarade han att kristenhetens största faror under det kommande seklet skulle bli:

- religion utan den helige Ande
- kristendom utan Kristus
- förlåtelse utan omvändelse
- frälsning utan pånyttfödelse
- politik utan Gud
- himmel utan helvete

Orden var värda att begrunda då, och de är det i ännu högre grad idag. Vad skulle William Booth ha sagt inför 2000-talet?

En fråga som William Booth brottades med under senare delen av sitt liv var hur stort utrymme Arméns sociala arbete skulle ha. Skulle tyngdpunkten ligga på social verksamhet eller på evangelisk? Efter att hans bok ”I mörkaste England och vägen ut” nådde allmänheten 1890 så tycks hans eget intresse för de sociala reformplanerna ha svalnat en del. Andra fick nu fullfölja dem. Självt återgick han till att vara evangelist.

Det är mot den bakgrunden måste man se hans lysande idé om motorkampanjer. På sin ålders höst, 75 år gammal, sätter han igång med dessa kampanjer. Automobilens hade gjort sitt intåg, och han såg genast potentialen hos det nya forskaffningsmedlet. Med bilens hjälp skulle han kunna nå de små städerna och byarna i England och Skottland. Det hästen hade varit för John Wesley, kom bilen att bli för William Booth. Mellan åren 1904 - 1909 genomförde han varje

år månadslånga kampanjer från norr till söder. På dagtid höll man friluftsmöten då han stod och predikade i baksätet på den vita bilen med röda fälgar. Hans predikningar inskränkte sig då till 15 minuter. I kvällarnas väckelsemöten i någon kyrka eller annan större lokal predikade han aldrig mindre än en timma och en kvart.

William Booths sista offentliga framträdande ägde rum i Royal Albert Hall i maj 1912, bara tre månader innan han dog. 7000 personer lyssnade den kvällen till honom för sista gången. Nära nog helt blind meddelade han åhörarna att han "tänkte lägga sig i torrdocka för reparation". Han var fast besluten att kämpa vidare. Inga megafoner behövdes när han i denna väldiga lokal förkunnade att "så länge kvinnor gråter som de nu gör, kommer jag att kämpa, så länge barn svälter som nu, kommer jag att kämpa, så länge män vandrar ut och in i fängelserna kommer jag att kämpa, så länge det finns en enda själ som lever i mörker utan Guds ljus, kommer jag att kämpa – jag kommer att kämpa ända till slutet".

Slutet var dock nära. En av de sista dagarna i livet anförtror han sin son Bramwell att han de senaste nätterna tänkt mycket på Kina. "Glöm inte Kinas miljoner!" var den uppfordrande och profetiska uppmaningen till eftervärlden. Hur många tänkte egentligen på Kina vid denna tid? Idag talas det mycket om stormakten Kina, men hur många gjorde det 1912?

Innan det definitiva slutet kom lyckades den gamle gudsmannen med stor möda få fram några knappt hörbara ord som skulle bli hans sista: "Guds löften står fasta, om vi bara tror dem". Han, som rest upp en hel armé för världens frälsning, visste att detta var sant. Utan tro på löfterna hade inget kunnat uträttas. De orden blev den gamle generalens sista hälsning till sonen Bramwell, som skulle efterträda honom, och till världens alla frälsningssoldater.

Vad var det då som gjorde William Booth till en sådan framgångsrik evangelist? Flera av dem som skrivit biografier över hans liv, framför allt under senare år, pekar på en sak. Nyckeln var ett liv i helgelse. Den gamle frälsningsarmégeneralen var och förblev metodist i hjärtat. Det radikala frälsningsbudskapet vilade på en djup insikt om helgelselivets betydelse. Hjärtats renhet, det älsklingsämne som han så många gånger predikat om och skrivit artiklar om, var en del av honom själv.

© Foton: Frälsningsarméns Arkiv

Copyright: Frälsningsarméns Arkiv för www.bootheum.se